

Ministerie van OCW
t.a.v. commissie R. Smit
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Woerden, 8 februari 2010

Ons kenmerk:
JZI/MWE/134223/2010

Doorkiesnummer: 0348 - 75 35 73

Uw brief van:

Onderwerp: Input relatie mbo-bedrijfsleven

Geachte heer Smit,

In het kader van uw opdracht om voorstellen te doen voor productiviteitsverhoging in het onderwijs wijzen wij u voor de sector van het middelbaar beroepsonderwijs graag op een aantal aspecten die wat ons betreft in uw beschouwingen een plaats verdienen.

Samenwerking onderwijs – bedrijfsleven

Het beroepsonderwijs in Nederland rust op twee pijlers. In de eerste plaats zijn dat de scholen die (jonge) mensen opleiden voor een duurzame plaats op de arbeidsmarkt, voor een rol in de maatschappij en voor doorstroom naar hogere onderwijsniveaus. Scholen doen dat met de inzet van een groot aantal gemotiveerde en professionele docenten. Zij worden daarvoor publiek bekostigd. In de tweede plaats zijn dat de 200.000 erkende leerbedrijven en -instellingen. Zij zijn niet alleen afnemers van beroepsgekwalficeerde werknemers, maar zij leveren ook een substantiële bijdrage aan de inhoud en de kwaliteit van het beroepsonderwijs. Zij dienen daarmee een maatschappelijk belang maar ook een welbegrepen eigenbelang. Immers, bedrijven kunnen niet zonder goed opgeleide en breed inzetbare medewerkers. Bedrijven worden niet publiek bekostigd maar verkrijgen wel voor de leerwerktrajecten met een leerarbeidscontract (in de beroepsbegeleidende leerweg met ruim 150.000 deelnemers) een financiële (fiscale) tegemoetkoming, de WVA. Bedrijven en scholen kunnen dus niet zonder elkaar en daarom is effectief en goed geformuleerd partnerschap tussen onderwijs en bedrijfsleven van essentieel belang.

Binnen dat partnerschap is momenteel een belangrijke rol weggelegd voor de kenniscentra. Zij vormen de in de WEB geregelde brug tussen onderwijs en bedrijfsleven.

Zowel vanuit het perspectief van het onderwijsveld als vanuit het bedrijfsleven bestaat er de behoefte om het huidige systeem te moderniseren en de gedeelde verantwoordelijkheid wettelijk te regelen. Sociale partners en onderwijs maken straks binnen de kenniscentra met elkaar bindende sectorale afspraken, niet alleen over de kwalificatiedossiers, maar ook over examinering en beroepspraktijkvorming, ter versterking van het primaire proces. Hierover voeren MBO Raad, VNO-NCW, MKB Nederland en Colo momenteel overleg en de contouren van een effectievere opzet zijn inmiddels uitgekristalliseerd.

Wij menen dat de landelijke aansturing van de kenniscentra zo ingericht moet worden dat bedrijfsleven en onderwijs gezamenlijk en gelijkwaardig hun verantwoordelijkheid nemen voor de op landelijk niveau vast te stellen kaders waarbinnen het beroepsonderwijs moet plaatsvinden. In de kenniscentra vindt dan kennisontwikkeling en besluitvorming plaats over alle onderwerpen die vragen om landelijke sectorale besluitvorming en/of coördinatie. Het gaat dan om de kwalificatiestructuur, examinering, beroepspraktijkvorming/stages, verhouding sectoraal/regionaal, maar ook om activiteiten op het terrein van imago en positionering. Kenniscentra staan dan ten dienste van bedrijfsleven en onderwijs en treden niet (meer) op als een zelfstandige factor in de complexe wereld van belangenbehartiging.

Bij een dergelijke taakstelling van de kenniscentra, die in deze benadering daadwerkelijk van bedrijfsleven én onderwijs zijn, behoren ten aanzien van de publieke taken ook een andere bestuurlijke verhouding en een andere bestuurlijke samenstelling. Die zal paritair van karakter moeten zijn in een verhouding 50% bedrijfsleven en 50% onderwijs.

Voor het succes van deze herordening van de verantwoordelijkheden in de besturen van de kenniscentra, maar ook uit oogpunt van *good governance*, is het van cruciaal belang dat er een strikte scheiding komt tussen de publieke verantwoordelijkheden van de kenniscentra en hun private activiteiten. Die moet zowel bestuurlijk als in de feitelijke aansturing tot uitdrukking komen.

Er zal ook een plaats moeten zijn waar onderwijs en bedrijfsleven sectoroverstijgende onderwerpen bespreken. Daarnaast zal er een plaats moeten zijn waar geoordeeld wordt over geschillen die kunnen ontstaan binnen de kenniscentra-nieuwe stijl. Die plaats wordt het Colo, dat ophoudt te bestaan als branchevereniging van de kenniscentra, maar in plaats daarvan het platform wordt waar bedrijfsleven en onderwijs in gelijkwaardigheid 'zaken' doen met elkaar en voorstellen voorbereiden aan de politiek. Hierbij kan een parallel getrokken worden met de Stichting van de Arbeid, ook wat betreft de samenstelling en het voorzitterschap.

Deze nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling zal gevolgen hebben voor de onderstructuur van zowel de kenniscentra als de MBO Raad. Het bedrijfsleven en het georganiseerde onderwijsveld zullen die gevolgen niet alleen in kaart brengen maar die onderstructuur ook meer stroomlijnen en waar mogelijk in elkaar schuiven. Dit zal leiden tot meer efficiency en betere resultaten. Als

aan bovenstaande randvoorwaarden is voldaan worden de kenniscentra en het nieuwe platform (Colo) nog belangrijker voor de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Voorwaarde om deze nieuwe verzwaarde taakstelling bij de kenniscentra te kunnen neerleggen is geen verdere bezuiniging op hun budget, bovenop de 16% bezuiniging die in 2011 geëffectueerd zal worden.

Relatie vmbo – mbo

Wij zijn van mening dat de oriënterende functie van het vmbo voor een succesvolle opleiding in het mbo cruciaal is: de vmbo-leerlingen moeten een beeld krijgen van de verschillende sectoren op de arbeidsmarkt en de opleidingen die daarvoor opleiden. De sectorkeus zou niet te vroeg moeten plaatsvinden en in het vmbo dient veel ruimte te worden ingeruimd voor stages. De loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het vmbo verdienen veel aandacht, waarbij wij verwachten dat de ordening van het brede scala aan mbo-opleidingen in 16 samenhangende domeinen de leerlingen zal kunnen helpen bij hun oriëntatie en bij hun keuzeprocessen. Een vergelijkbare en complementaire ordening in het vmbo kan de aansluiting met het mbo aanzienlijk versterken.

Het middelbaar beroepsonderwijs biedt een breed palet aan opleidingen van zeer uiteenlopende niveaus: van niveau 1 tot niveau 4. Voor buitenstaanders is niet altijd duidelijk dat het om opleidingen gaat die sterk van elkaar verschillen. De studenten die in het mbo een lange opleiding op niveau 4 volgen hebben daar last van. Wij stellen daarom voor het onderscheid tussen de verschillende opleidingen duidelijker tot uiting te brengen, te beginnen met een helderder afbakening tussen niveau 1 aan de ene kant en de niveaus 2 tot en met 4 aan de andere kant.

De opleidingen op niveau 2, 3 en 4 zijn beroepsopleidingen, met alle eisen die daaraan verbonden zijn: drievoudige kwalificering en intensieve samenwerking met het bedrijfsleven. Toegang tot die opleidingen kan in onze ogen niet drempelloos zijn. Als het nodig is de regelgeving aan te passen om het vmbo in staat te stellen meer leerlingen tot het diploma te brengen (zoals bv. het recente voorstel om de verblijfsduur in het vmbo niet te beperken tot vijf jaar) dan ondersteunen wij dat.

Niveau 1 vereist een andere aanpak. Deze opleidingen blijven drempelloos en richten zich vooral op sociale aspecten en arbeidsmarktorientatie. Hierbij hoort wat ons betreft ook een ander arrangement qua bekostiging en rendement. De onderwijsbekostiging moet worden aangevuld met zorgmiddelen uit andere budgetten (Jeugd en Gezin, WWI, participatiebudget, etc.). Het zal hier altijd gaan om een intensieve samenwerking tussen vmbo en mbo en het ligt voor de hand om aan de regionale partijen over te laten of deze niveau 1-opleidingen gestalte krijgen in een vmbo-school of in een mbo-instelling.

De leerling moet altijd het uitgangspunt zijn en de inzet moet erop gericht zijn om het beste uit elke jongere te halen. Voor het overgrote deel van de leerlingen is de huidige

opzet adequaat: een overstap van het vmbo naar de grotere wereld van het mbo, als voorbereiding op de overstap naar de arbeidsmarkt. Deze leerlingen zijn toe aan een nieuwe stap in hun leerloopbaan en met name ook aan een meer volwassen leeromgeving. We zijn ons ervan bewust dat er een kleine groep leerlingen is met een heel gerichte opleidingskeus of voor wie de overstap naar het mbo een lastige is. Dit zijn kwetsbare leerlingen. Voor deze groep is een meer toegespitst traject aangewezen. Dit is de groep jongeren die een opleiding op niveau 2 wil volgen en waarop de VM2-experimenten en vakcolleges zich richten. Voor deze groep is het denkbaar dat ze langer binnen een vmbo-setting blijven en wellicht daar een mbo-diploma halen, maar wel altijd onder de eindverantwoordelijkheid van een mbo-instelling. De ervaringen met deze experimenten zullen we nauwlettend volgen om te bezien tot welke conclusies ze leiden. In ieder geval is duidelijk dat ze heel goed te realiseren zijn binnen het huidige stelsel. Wijziging daarvan achten wij dan ook uiterst ongewenst en schadelijk, ook en vooral vanuit het perspectief en het belang van het bedrijfsleven.

Associate degree

Wij zien belangrijke voordelen in de Associate degree, met name omdat hij de emancipatoire kracht van de beroepskolom kan versterken en inspeelt op 'een leven lang leren'. In de opbouw van ons onderwijsstelsel zit een 'gat' tussen mbo 4 en hbo-bachelor. Voor veel mbo 4-gediplomeerden is dat geen probleem. Ruim de helft van deze mbo'ers stroomt direct en indirect door naar het hbo. Tweederde van deze studenten haalt zijn of haar hbo-diploma. Toch zijn er ook mbo'ers die niet kunnen of willen doorstromen naar een bachelor-opleiding in het hoger onderwijs, simpelweg omdat deze mbo'ers niet het andere beroep ambiëren waartoe een hbo-bachelor opleidt of het opleidingsperspectief van 4 jaar te lang vinden.

Geen onverstandige ambitie, want niet alle mbo 4-gediplomeerden moeten doorstromen. De arbeidsmarkt heeft tenslotte ook behoefte aan deze mbo'ers. Een deel van deze mbo'ers zal op een gegeven moment toch de wens hebben om hun carrière een extra impuls te geven en weer een opleiding willen volgen. Een tweejarige Ad-opleiding die voortbouwt op mbo niveau 4 is dan een goede optie.

De voorwaarde voor de emancipatoire kracht van de Ad is een eigen civiel effect. Een diploma zonder eigen civiel effect heeft op de arbeidsmarkt tenslotte geen enkele waarde, het behalen van een Ad moet daadwerkelijk nieuwe en andere kansen bieden op de arbeidsmarkt. Dat eigen civiele effect van een Ad wordt vooral bepaald door twee factoren.

Ten eerste moet er op de arbeidsmarkt expliciet behoefte zijn aan personeel met een bepaalde Ad-opleiding. Alleen binnen die sectoren en voor die beroepen waar binnen de functiegebouwen aantoonbare functies zijn op het Ad-niveau, zouden Ad-programma's ontwikkeld moeten worden.

Ten tweede moet een nieuwe Ad-opleiding een toegevoegde waarde hebben in het reeds bestaande onderwijsaanbod en qua niveau en programma daadwerkelijk tussen mbo 4

en hbo-bachelor inzitten. Ad-opleidingen die qua niveau net even iets meer zijn dan een mbo 4-opleiding of net even iets minder dan een hbo-bachelor, zijn niet wenselijk. Met dit soort Ad-opleidingen krijgen de gediplomeerden tenslotte niet echt nieuwe of andere kansen op de arbeidsmarkt.

Kortom, alleen voor de beroepen waaraan de arbeidsmarkt ook echt behoefte heeft én waarvoor aantoonbaar geen relevante mbo 4-opleidingen of hbo-bachelors bestaan, heeft een Ad-opleiding emancipatoire waarde.

Vanuit dat oogpunt vinden wij het niet noodzakelijk dat de Associate degree ingebed moet worden in een bacheloropleiding, hoewel de doorstroomrechten naar een relevante bachelor wel goed geregeld moeten zijn om te voorkomen dat de instroom in de Associate degree ten koste gaat van de instroom in de bacheloropleidingen. Ook voor de scholingsmogelijkheden van de individuele werknemer is dit relevant.

Samenwerking met mbo-instellingen is bij de Ad van groot belang. De doelgroep van de Ad bestaat tenslotte uit de mbo 4-gediplomeerden. De mbo-instelling is bij uitstek de plaats om met de Ad in aanraking te komen. Tijdens de mbo-opleiding kennis nemen van de Ad en bij voorkeur al een stukje van het Ad-onderwijs volgen, werkt stimulerend en succesbevorderend. Dat blijkt uit de doorstroomtrajecten mbo-hbo voor de bachelor die inmiddels overal in het land te vinden zijn. Aan de toegankelijkheid qua bereikbaarheid kunnen de mbo-instellingen ook een zinvolle bijdrage leveren. Er zijn regio's waar het bedrijfsleven behoefte heeft aan Ad'ers maar de hogeschool fysiek te ver weg zit. Wij vinden dat de samenwerking in de regio voorop moet staan vanwege de beoogde doelgroep en de noodzaak om aan te sluiten bij de behoeften van de regionale arbeidsmarkt. Het is een zaak van de hogeschool en de mbo-instelling in een regio om in onderling overleg te bepalen hoe een Associate degree het beste kan worden vormgegeven. Zij spreken af wat zij als de kern van het onderwijs beschouwen die zij op een hogeschool willen laten uitvoeren, en ook de locatiekeuze is een onderwerp dat bij de decentrale vrijheid van hogescholen en mbo-instellingen hoort. Het staat een hogeschool uiteraard vrij om geen Associate degree te willen uitvoeren, en in dat geval kan een mbo-instelling die een relevante arbeidsmarkt signaleert voor deze opleiding en die wel een dergelijk initiatief wil nemen, contact zoeken met een andere hbo-partner.

Investeringsagenda

Het beroepsonderwijs verdient een prominente plaats in de investeringsagenda van een nieuw kabinet. Onderwijs, bedrijfsleven en overheid moeten gezamenlijk kiezen voor investeringen in beroepsonderwijs die de economische structuur van een regio versterken, die creatieve vormen van publiek-private samenwerking opleveren en waarmee veel jongeren bereikt kunnen worden. In de praktijk gebeurt dit ook al. In Zuid-Limburg ontwikkelt zich een cluster van bedrijven en opleidingen op het gebied van wellness, in Groningen gebeurt iets

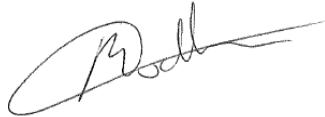

vergelijkbaars op het gebied van zorg en technologie, in West-Brabant draait veel om maintenance en in brainport Eindhoven staat toptechnologie centraal. Bedrijfsleven en onderwijs trekken hierbij gezamenlijk op, de overheid moet dit proces ondersteunen. Daarbij gaat het om drie zaken. Ten eerste verdienen de beroepsopleidingen in deze speerpuntregio's de beste faciliteiten, ten tweede hoort in het opleidingspakket een volwaardige (en regulier bekostigde) opleiding voor een Associate Degree opgenomen te worden indien het georganiseerde bedrijfsleven aangeeft daar behoefte aan te hebben. Tenslotte moeten scholen en bedrijfsleven minder stringent aan regels gebonden zijn als ze afspraken maken, bijvoorbeeld over nieuwe beroepsopleidingen. Ook hier geldt uiteraard dat het bedrijfsleven en het mbo-onderwijs samen aangeven hier behoefte aan te hebben.

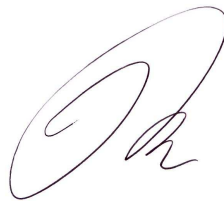
Met vriendelijke groet,

J.P.C.M. van Zijl,
voorzitter MBO Raad

M. van der Laan,
voorzitter AOC Raad

B.E.M. Wientjes,
voorzitter VNO-NCW

L. Hermans,
voorzitter MKB Nederland

c.c. P. Swenker, voorzitter Colo